

УДК 821.111+82.091

DOI: 10.32342/2523-4463-2023-1-25-3

МАР'ЯНА МАРКОВА

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри зарубіжної літератури та полоністики

Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

«РОКОВИНИ» ДЖОНА ДОННА ЯК ПЕТРАРКІВСЬКІ ТЕКСТИ

Метою роботи є дослідження поем Джона Донна «An Anatomy of the World: The First Anniversary» («Анатомія світу: Перші роковини») та «Of the Progress of the Soul: The Second Anniversary» («Про сходження душі: Другі роковини») як частини петрарківської поетичної традиції. Для цього застосовано комплексний підхід із використанням елементів біографічного, генеалогічного, типологічного, герменевтичного, компаративного та структурно-семіотичного методів літературознавчого аналізу.

Проведено конкретні текстові паралелі між «Canzoniere» Франческо Петрарки та поемами Джона Донна. Показано, що у них англійський автор залучив практично весь арсенал образів (головна героїня як королева, душа всесвіту, його серце і краса, фундамент, міра і гармонія і т. ін.), мотивів (стрімкого занепаду і повної руйнації світу через трагічну смерть героїні; облагороджувального впливу, який Елізабет мала на все, що її оточувало; поетичної творчості, яка може подарувати безсмертя в віках, але нездатна повною мірою відобразити зовнішню і внутрішню досконалість дівчинки; важливість нехтування земним заради небесного, прикладом чого може слугувати короткий життєвий шлях героїні; жінка як причина загибелі чоловіка; неземна, ангельська природа головної героїні, якій не було місця на грішній землі, тощо), художніх засобів і прийомів образотворення (портретування жіночого персонажа за допомогою образів золота й різного роду коштовностей; надмірна ідеалізація головної героїні; надмірна гіперболізація й афектація; використання складних риторичних періодів і т. п.), які в «Книзі пісень» Франческо Петрарки стосувалися передчасної кончини Лаури і її непоправних наслідків та страждань ліричного героя з цього приводу. При цьому Джон Донн значно розширив смисловий об'єм запозичених петрарківських елементів, і навіть ті з них, які у самого італійського поета були лише ледь окреслені, в англійського набувають додаткової деталізації (наприклад, порівняння Елізабет із державою) та масштабності (картини загробної подорожі душі небесними сферами). Відтак зроблено висновок, що звернувшись до «Canzoniere» як до джерела топосів і концептів, англійський письменник не просто використовує їх як зручну, але застиглу мовну стратегію, що було типовим для більшості європейських петраркістів, а творчо переосмислює відповідно до власних мистецьких інтенцій.

Доведено, що прочитання «Перших» і «Других роковин» Джона Донна крізь призму петрарківських рецепцій не лише дозволяє вписати ці тексти в дуже органічний для них аналітичний контекст, але й дає змогу вирішити окремі прикладні проблеми, як то, скажімо, проблема прототипу художнього образу головної героїні.

Ключові слова: «Другі роковини», «Перші роковини», Джон Донн, Елізабет Друрі, Лаура, петраркізм, поетична традиція, рецепція, Франческо Петрарка, «Canzoniere».

Для цитування: Маркова, М. (2023). «Роковини» Джона Донна як петрарківські тексти. *Visnyk Universitetu imeni Alfreda Nobelya. Seriya: Filologicni Nauki*, vol. 1, issue 25, pp. 34-49, DOI: 10.32342/2523-4463-2023-1-25-3

For citation: Markova, M. (2023). John Donne's "The Anniversaries" as Petrarchan Texts. *Visnyk Universitetu imeni Alfreda Nobelya. Seriya: Filologicni Nauki*, vol. 1, issue 25, pp. 34-49, DOI: 10.32342/2523-4463-2023-1-25-3

Незважаючи на те, що в англомовному світі пізньоренесансний поет, прозаїк і проповідник Джон Донн є мало не культовим автором, а його текстам присвячено тисячі наукових праць різних жанрів, у літературознавчому дискурсі існує ціла низка дискусійних моментів, пов'язаних із художнім доробком митця. Це стосується, наприклад, питання періодизації творчості Джона Донна, її приналежності до ренесансної або ж барокової літератури, прототипів та адресатів окремих його віршів. Ще однією проблемою залишаються творчі взаємини письменника з петрарківською ліричною традицією, з якою були тісно пов'язані магістральні шляхи розвитку сучасної йому англійської поезії.

Дослідників, які вивчали літературний спадок Джона Донна у світлі його взаємозв'язків із поетичним рухом петраркізму, можна умовно розділити на три групи. До першої групи належать науковці, які у текстах англійського автора вбачають беззаперечні сліди петрарківських імпульсів, – Вільям Гамільтон [Hamilton, 1979], Клей Гант [Hunt, 1954], Гелен Гарднер [Gardner, 1965], Дональд Гас [Guss, 1966], Лу Емілі Пірсон [Pearson, 1973], Сильвія Руффо-Фіоре [Ruffo-Fiore, 1976], Леонард Таурні [Tourney, 1977]. До другої групи – вчені, котрі, навіть визнаючи факт присутності у поезії Джона Донна численних художніх елементів, прямо пов'язаних із традицією петраркізму, маркують його як «антипетраркіста», борця проти петрарківської поетичної практики, а специфіку функціонування петрарківських топосів і конвенцій у його творчому доробку кваліфікують як пародіювання або ж висміювання. Сюди можемо зарахувати таких літературознавців, як Шиден Ахмадзадех [Ahmadzadeh, 2006], Едмунд Госс [Gosse, 1959], Герберт Грірсон [Grierson, 1929], Джеймс Лейшман [Leishman, 1962], Манас Саха [Saha, 2018]. Третя група літературознавців – Андрій Горбунов [Горбунов, 1974], Григорій Кружков [Кружков], Маріо Праз [Praz, 1958], Інна Скиба [Скиба, 2010], – займає проміжну, нечітку позицію, вбачаючи у поетичній творчості Джона Донна і петрарківські, і антипетрарківські тенденції одночасно. Зважаючи на таку різновекторність думок, можна, очевидно, зробити висновок, що говорити про петраркізм англійського митця найбільш коректно у стосунку до кожного його конкретного тексту окремо.

Наша розвідка має на меті експлікувати проблему петрарківських рецепцій у двох поемах Джона Донна – «Перші роковини» і «Другі роковини». Для цього нами використано комплексний підхід із застосуванням елементів біографічного, генеалогічного, типологічного, герменевтичного, компаративного та структурно-семіотичного методів літературознавчого аналізу.

У світовій науці про літературу «Перші» і «Другі роковини» вивчалися здебільшого у проекції на площину релігійної проблематики. Грунтовний огляд такого типу робіт запропонований Гарольдом Лавом у розвідці «Дискусія про «Перші роковини» Донна» [Love, 1966]. Більш сучасні розвідки, присвячені поемам Джона Донна, мають переважно компаративний характер і співвідносять їх із різного роду позалітературними дискурсами, зокрема філософією [Ursell, 2015/16] та природничими науками [Adler, 1996].

Повноцінних комплексних праць, які би вписували аналізовані твори в історію європейського петрарківського руху, немає, проте все ж є окремі спроби провести паралелі між текстами Джона Донна та ліричною практикою європейського петраркізму. Так, для прикладу, Люїс Мартц у своїй фундаментальній монографії «Поезія медитації: дослідження англійської релігійної літератури» зазначав, що «Перші роковини» і «Другі роковини» «мають всі ознаки петрарківського компліменту» [Martz, 1958, p. 245].

Інший дослідник творчості Джона Донна – Морис Бюлі – у передмові до укладеного ним зібрання творів англійського автора, яке побачило світ 1966 р. у Нью-Йорку, також вказував на очевидний петрарківський характер названих поем [Bewley, 1966, p. 64].

Більш розгорнуто проблема петраркізму «Роковин» представлена у науковій статті Чандри Панді «Джон Донн і традиційна любовна поезія». Цікаво, що згадана дослідниця належить до когорти тих учених, котрі зараховують Джона Донна до табору антипетраркістів, проте навіть це не завадило їй констатувати, що, «безсумнівно, мовець в окремих поезіях Донна говорить мовою сліз та зітхань, лестить своїй коханій та виражається гіперболізовано, аби показати свою нерозділену і непохитну відданість їй» [Pandey, 2021].

Отож, на петрарківські сліди у «Перших» та «Других роковинах» вказують навіть ті літературознавці, які загалом не схильні розглядати творчість Джона Донна як частину петрарківської поетичної традиції.

«Перші» і «Другі роковини» є надзвичайно складними художніми текстами, які поєднують у собі риси епічної поеми, медитації, траурної елегії, проповіді, гімну та інших літературних жанрів. Історія їх написання є доволі відомою. Встановлено, що десь орієнтовно у 1610 р. Джон Донн здобув високу милість і покровительство вельможного сера Роберта Друрі, у маєтку якого деякий час проживав. Коли несподівано померла юна донька патрона, поет, незважаючи на те, що ніколи її не бачив, написав на честь дівчинки скорботну поему, яку назвав «An Anatomy of the World: The First Anniversary» («Анатомія світу: Перші роковини»). Згодом ця данина покійній Елізабет стане для Джона Донна традиційною – так будуть написані «Другі роковини» (повна назва – «Of the Progress of the Soul: The Second Anniversary» / «Про сходження душі: Другі роковини»).

Початковий задум письменника – пов'язати тлінність і занепад сучасного йому світу зі смертю невинної дівчинки – не був новим. Митець і до того часто звертався до теми смерті й у таких віршах, як, для прикладу, «A Fever» («Пропасниця») та «A Nocturnal upon Saint Lucy's Day» («Ноктюрн у день Св. Люсії»), кончину героїні прямо пов'язував із катастрофічними, іноді навіть глобальними наслідками для природного світу та соціуму. І це не дивно, адже у центрі художнього всесвіту Джона Донна та мікрокосму його ліричного героя завжди перебувала жінка – основа і детермінанта всіх процесів і явищ. З її відходом, природно, світ втрачає точку опори і всі можливості для подальшого існування та розвитку.

Така позиція абсолютно корелює з концепцією жінки у європейських петраркістів, у текстах яких смерть головної героїні традиційно супроводжувалася гіперболізованими плачами, титанічними стражданнями й ознаками космічного збурення – мотивами, що генетично сходять до «Книги пісень» Франческо Петрарки. І якщо врахувати той факт, що близько третини поезій цієї збірки написані саме у такому ключі, то неважко зрозуміти, чому тема смерті так вабила адептів великого італійця – їм було дуже легко писати про кончину реальних чи вигаданих жінок, адже ліричний спадок гуманіста надавав для цього широкий арсенал найрізноманітніших прийомів і засобів.

Цікаво, що тема Лауриної смерті не локалізована, як цього слід було б очікувати, лише винятково у другій частині «Canzoniere» («На смерть мадонни Лаури»), а розробляється Франческо Петраркою і в частині першій («На життя мадонни Лаури»). Так, для прикладу, у сонеті ССХVІІІ Амур, розмовляючи із ліричним героєм, ніби відаючи його невітшну долю наперед, змальовує сумну картину майбутнього, яке настане для них обох після того, як кохана донна, найкрасивіша із жінок, цариця всесвіту, покине його:

Над женами красою взявши гору,
Вона одна у всесвіті царить,
І перед гожістю її ясних ланит
Все меркне, наче перед сонцем зорі.
Амур мені нашіптує з докором:
«Вона живе – й безцінна кожна мить,
А зникне, о, тоді вже вочевидь
Блаженне моє царство рухне скоро.
Як без світил і зір небесна шата,
Без вітру сфера, без роси туман,
Як чоловік безріка, безуман,
Як океан без риб і перекатів,
Тоді усе замре в похмурій ночі,
Коли вона склепить навіки очі» [Петрарка, 2008, с. 176].

Не бажаючи жити у цьому окраденому світі, для якого Лаура є всім найкращим і на який після її смерті чекає неминучий упадок, ліричний герой у сонеті ССХLVI благає небо послати йому ранню кончину:

Дивлюся я на молоду Лаврину,
Чию листву хитає тиховій,
Мов злото кіс у гожий грі новій,

І жду, коли ж душа цю плоть покине.
Зі світу рожі не цвіли почину,
Аби красою дорівнялись їй.
Молю тебе, Юпітере Гримій,
Не їй – раніш мені пошли кончину!
Аби всесвітнього не бачити упадку
І світ од мого сонця не потух,
А у очах не панувала тьма... [Петрарка, 2008, с. 195]

Як бачимо, в обох наведених уривках героїня «Книги пісень» змальована як світове сонце. Втративши її, земля, за Франческо Петраркою, перетворилася у темну, безплідну пустелю:

Те сонце, що мені вказало шлях,
Направивши у небо мої кроки,
Із Сонцем порівнялося високим,
А моє світло загорнуло в прах.
Я звіром став, ховаюся в лісах,
Броджу, аж мліють ноги, самотно,
Душа щемить, додолу никне око,
Світ як пустеля, і поглянуть страх [Петрарка, 2008, с. 231–232].

Світ без коханої жінки для протагоніста італійського поета – «без квітів луки, перстень без рубіну» [Петрарка, 2008, с. 252]. Разом із нею у небуття пішли краса і любов, честь і добро та навіть смерть зробилася не такою страшною:

Задула ти, Кирпата, мій світець.
Світ отемнів, кохати некрасиво,
Красу і гожість нехтують спесиво.
Я світом нуджу, я душею мрець.
Добро в зневазі. Честі вже кінець [Петрарка, 2008, с. 251].

*Та ось Творець позвав тебе до себе,
І дух твій, плоть лишивши, відійшов,
Аби засісти на святих облаках.
Та за тобою вслід пішла Любов
І Честь, і Сонце впало з неба,
І Смерть зробилась не така й жорстока* [Петрарка, 2008, с. 260].

До слова, в дуже подібній манері гуманіст відгукувався і на кончину свого близького друга – кардинала Колонни, котрий помер того самого року, що й Лаура:

Мій Стоп упав, а з ним гінка Лаврина,
В чиєму затінку помріяти я міг.
Ураз погублених, не віднайти вже їх
Ні в жаркій Індії, ні в краї сарацина.
Де тільки прихилюсь я, сиротина?
Де ділась радість? Чом затихнув сміх? [Петрарка, 2008, с. 209–210].

У «Перших» та «Других роковинах» Джон Донн прямо перегукується з Петрарчиною «Canzoniere». При цьому названі твори є, мабуть, найбільш проблемними для сприйняття та розуміння в усьому художньому доробку англійського поета. Ще його сучасники дуже неоднозначно відгукувалися про них. Так, зокрема, знаний драматург Бен Джонсон уважав «Роковини» богохульними і стверджував, що похвала, яку автор підносить Елізабет Друрі, за своїм розмахом і пафосом більше пасувала би Діві Марії. Зважаючи на високопарність

поем та їх і справді надмірно піднесений стиль, висловлювалися також сумніви щодо ширості висловлювань письменника. У листі з Парижа, написаному у квітні 1612 р., митець навіть змушений був виправдовуватися: «*But for the other part of the imputation of having said too much, my defence is, that my purpose was to say as well as I could: for since I never saw the Gentlewoman, I cannot be understood to have bound my self to have spoken just truths, <...> I took such a person, as might be capable of all that I could say. If any of those Ladies think that Mistris Drewry was not so, let that Lady make her self fit for all those praises in the book, and they shall be hers*»¹ [Donne, 2011, p. 604].

Загалом, дослідники «Роковин» розділилися на кілька таборів. Одна група переконана, що натуралістичні образи руйнації світу, розгорнуті у поемах, не мають безпосереднього зв'язку зі смертю Елізабет, а є самодостатніми зі смислової точки зору, інша – стверджує, що детальні картини розкладу світової матерії становлять просту літературну паралель до реальної події, якій присвячено твори [Praz, 1958], проте ні перші, ні другі, на наш погляд, не можуть віднайти достатньої кількості переконливих аргументів на свою користь у самому тексті. Ми вважаємо, що серед плюралізму літературознавчих інтерпретацій погляд на «Перші» і «Другі роковини» крізь призму петраркізму має першочергову доцільність.

Як зазначає Клейс Шаар, поеми Джона Донна мають «форму плачу та скарг закоханого, котрий особливим чином звеличує жінку, позаяк лише після кончини коханої стає можливим повною мірою осягнути обшир її краси, грації, доброти, надхмарної добродішності, яких смертний світ був жорстоко позбавлений, коли Смерть розірвала завісу краси, а Небеса відчинили свої брами» [Schaar, 1960, p. 33–34].

Велич Елізабет Друрі, її важливість та незамінність для універсуму підкреслюється у стандартних петрарківських термінах. Як і Петрарчина Лаура, вона королева [Donne, 2011, p. 345] і краса світу [Donne, 2011, p. 352], його сонце [Donne, 2011, p. 361], міцний моральний орієнтир і взірєць для наслідування [Donne, 2011, p. 346]. Водночас Джон Донн суттєво розширює цей перелік, називаючи свою героїню душею всесвіту [Donne, 2011, p. 346], його серцем [Donne, 2011, p. 349], магнітом [Donne, 2011, p. 351], компасом [Donne, 2011, p. 351], єдиним оригіналом для численних копій [Donne, 2011, p. 351].

Трагічний відхід Елізабет змушує поета зрозуміти, яким недосконалим та тлінним є все, що його оточує [Donne, 2011, p. 346]. Він бачить світ не просто безнадійно спустошеним, як це було у Франческо Петрарки, а смертельно хворим, тобто Джон Донн ще більше гіперболізує наслідки смерті своєї героїні:

*So thou sicke World, mistak'st thy selfe to bee
Well, when alas, thou'rt in a Lethargie.
Her death did wound and tame thee then, and then
Thou might'st have better spar'd the Sunne, or Man.
That wound was deep, but 'tis more misery,
That thou hast lost thy sense and memory*² [Donne, 2011, p. 345].

Позаяк дівчина була «цементом» [Donne, 2011, p. 346], «справжнім бальзамом» та «захистом» [Donne, 2011, p. 346] всесвіту, з її смертю оприявилася властива йому слабкість. Уже згадуваний нами Люїс Мартц умовно розподіляє текст «Перших роковин» на п'ять частин – т. зв. панегіриків, кожен із яких, на його переконання, розкриває пев-

¹ Переклад наш (М.М.): «Щодо звинувачень у тому, що я сказав надто багато, мій захист такий: моєю метою було сказати настільки добре, наскільки я здатен: і хоча я ніколи і не бачив дами, не розумію, чому маю обмежувати себе рамками самої правди <...> я вибрав таку людину, яка відповідає всьому, що я можу висловити. Якщо хтось із цих леді вважає, що містрис Друрі не була такою, хай ця леді сама стане відповідати всім цим похвалам у книзі, і вони будуть належати їй».

² Оскільки українською мовою перекладено лише невеличкий фрагмент «Перших роковин», тут і далі поеми Джона Донна цитуємо в оригіналі.

ний конкретний аспект цієї слабкості [Martz, 1954, p. 221]. Після вказівки на постійні хвороби, що переслідують людство, недовговічність життя та мізерність людського тіла і розуму англійський митець робить невтішний підсумок – хоча після закінчення біблійних часів людина і втратила свою первісну велич, щедро подаровану Творцем, вона все ж таки мала певну вагу на землі, тепер же, зі смертю Елізабет, перетворилася на прах, позаяк втратила найголовніше – серце:

*This man, whom God did wooe, and loth t'attend
Till man came up, did downe to man descend,
This man, so great, that all that is, is his,
Oh what a trifle, and poore thing he is!
If man were any thing, he's nothing now:
Helpe, or at least some time to wast, allow
T'his other wants, yet when he did depart
With her whom we lament, hee lost his heart* [Donne, 2011, p. 349].

Проте занепало не лише людство. Вже з перших хвилин після створення Богом повільно помирав і розкладався сам всесвіт, і лише винятковими силами Елізабет, котра «скріплювала всі його частини» [Donne, 2011, p. 351], у ньому вдавалося підтримувати життя. Після її смерті зникли краса кольорів [Donne, 2011, p. 352], міра [Donne, 2011, p. 352], гармонія [Donne, 2011, p. 363], а сам світ, зрештою, перетворився на гнилий труп, який поїдає черва [Donne, 2011, p. 362].

Після смерті Лаури Франческо Петрарка зрозумів, що турбуватися земним не варто і звернув свій погляд до Бога:

*Що дієш? Чом вертаєшся у дні,
Яким уже немає повороту,
Скорботний духу? Чи тобі охота
Горіти, палячи себе, в огні?
Ласкава мова, позирки смутні,
Оспівані тобою вже усюте,
Пішли з землі і пробувають доти
В небесній недосяжній стороні.
Не оживляй того, що убиває,
Не мрії віддавайся ти сліпій,
А думі, що веде тебе до раю.
Черкаймо неба, паділ цей земний
З його красою тільки заважає
Живому й мертвому здобути упокій* [Петрарка, 2008, с. 211–212].

Подібно розмірковує і протагоніст Джона Донна – немає сенсу сумувати за мирським, якщо можна насолоджуватися тими духовними радіощами, які Елізабет носила у своєму серці і які відкрили їй дорогу до раю:

*Shee, shee is dead; shee's dead: when thou knowest this,
Thou knowest how poore a trifling thing man is.
And learn'st thus much by our Anatomie,
The heart being perish'd, no part can be free.
And that except thou feed (not banquet) on
The supernaturall food, Religion,
Thy better Growth growes withered, and scant;
Be more than man, or thou'rt lesse than an Ant* [Donne, 2011, p. 350].

У фіналі він розвіює трагічний пафос твору, звертаючись до теми безсмертя, яке може подарувати поезія:

*... when I saw that a strict grave could doe,
I saw not why verse might not do so too.
Verse hath a middle nature: heaven keeps Soules,
The Grave keeps bodies, Verse the Fame enroules* [Donne, 2011, p. 358].

Значимо, що це також є добре впізнаваним петрарківським мотивом. До проблеми можливостей художнього слова Франческо Петрарка періодично повертався протягом усієї своєї збірки (див., наприклад, XX, CLXXXVII, CCXCIII, CCCXXVII). Звертаючись до традиційного поетичного топосу скромності, він любив порівнювати себе із найвідомішими ліриками античності Орфеєм, Гомером, Вергілієм, Квінтом Еннієм (CXLVI, CLXXXVI, CLXXXVII, CCXLVII) та утвердився зрештою у думці, що не лише йому, котрому бракує таланту й уміння, але навіть і цим видатним літературним мужам не вдалося би оспівати Лауру так, як вона на це заслуговує. Причина цього не лише в обмеженості виражальних засобів поетичної мови, а насамперед у тому, що божественну сутність жінки не здатен повністю осягнути жоден смертний. Добре відомо також, що італійський поет пов'язував свою літературну славу насамперед зі своїми латиномовними творами, не покладаючи особливих надій на успіх «*Canzoniere*». Свою ліру у цій книзі він називає «убогою» [Петрарка, 2008, с. 161], свій вірш – «*млявим*» [Петрарка, 2008, с. 196], свої пісні – «*зітханнями*» [Петрарка, 2008, с. 224]. Проте оцінка Франческо Петраркою власної праці до кінця збірки все ж зазнає відчутних змін: якщо спочатку її ліричний герой стверджує, що складав вірші, бо «*Амур віддав наказ*» [Петрарка, 2008, с. 196], пізніше пише, що «*у праці домагався я колись, // Аби серцеві болешці вляглись, // І не збирався заживати слави*» [Петрарка, 2008, с. 224], то згодом саме зі своїми віршами пов'язує пам'ять про Лауру у віках. У сонеті CCCXXVII про це сказано так:

*І якщо спів мій має трохи сили,
Якщо тебе я піднести зумів,
Із пам'яті не вийдеш ти до віку* [Петрарка, 2008, с. 243].

На аналогічній ноті завершуються і «Перші роковини» Джона Донна, проте петраркізм цього тексту не вичерпується лише окресленими аспектами. Варто звернути увагу і на той факт, що жінка у цій поемі називається причиною загибелі чоловіка, що, поміж іншим, так само є одним із характерних концептів «Книги пісень». В англійського письменника він експлікується як у цілому тексті, так і особливо яскраво в окремих його уривках, як, скажімо, такий:

*Even Gods purpose; and made woman, sent
For mans reliefe, cause of his languishment.
They were to good ends, and they are so still,
But accessory, and principall in ill;
For that first marriage was our funeral:
One woman at one blow, then kill'd us all,
And singly, one by one, they kill us now.
We doe delightfully our selves allow
To that consumption; and profusely blinde,
We kill our selves to propagate our kinde* [Donne, 2011, p. 348–349].

Цей же поетичний пасаж засвідчує не лише владу жінок над чоловіками, але й мовчазну згоду останніх на такий status quo, що у самого Франческо Петрарки вилилося насамперед в оригінальний антитетичний образ «*коханої ворогині*» (див., наприклад, XXI, CLXIX, CLXXIX, LXXXVII, CLXX, CCCXV) – жінки, котра своєю байдужістю, холодністю, а іноді й презирством губить ліричного героя і, по суті, є його ворогом, але яку той нездатний розлюбити, а це кохання, своєю чергою, пришвидшує його кончину. Так, приміром, у сонеті CCII італійський поет прямо вказує на те, що його фатальна любов до «*ласкавої ворогині*» веде його до смерті:

Із надр своїх живий прозорий лід
Пускає племін, жар нестерпний нині,
Він сушить серце, кров п'є по краплині,
Руїною мені уже грозить.
На мене смерть замахується бить,
Її небесний грім і рев левиний
Життя моє догонять неодмінно,
Я мовчки побиваюся, та й квит.
Аби ж то спожаління і любов
Підпомогли, подвійна ця колона
Могла б мене прикрити од вогню.
Та я не вірю, тут бо знати знов
Мою ласкаву ворогиню й донну,
Та не її, недолю лиш виню [Петрарка, 2008, с. 170].

«Перші роковини» також виявляють характерні для петрарківської лірики риси риторики. Скажімо, Джон Донн широко використовує у тексті поеми довгі періоди – синтаксичну структуру, дуже типову як для самого Франческо Петрарки, так і для його численних учнів. Показовим у цьому сенсі є речення, що розпочинається у 175 рядку поеми, а закінчується аж у 190 (на жаль, у жодному із відомих нам перекладів, ця особливість не відображена):

*She, of whom th'Ancients seem'd to prophesie,
When they call'd vertues by the name of shee;
Shee in whom vertue was so much refin'd,
That for Allay unto so pure a minde
Shee tooke the weaker Sex; shee that could drive
The poysonous tincture, and the staine of Eve,
Out of her thoughts, and deeds; and purifie
All, by a true religious Alchymie;
Shee, shee is dead; shee's dead: when thou knowest this,
Thou knowest how poore a trifling thing man is.
And learn'st thus much by our Anatomie,
The heart being perish'd, no part can be free.
And that except thou feed (not banquet) on
The supernaturall food, Religion,
Thy better Growth growes withered, and scant;
Be more than man, or thou'rt lesse than an Ant* [Donne, 2011, p. 349–350].

«Другі роковини» Джона Донна – твір переважно дидактичного характеру і спрямування, що більше пов'язує його із середньовічною англійською літературою, ніж новою, проте і він не позбавлений петрарківських рис.

Перш за все, у поемі митець продовжує лейтмотив занепаду світу, спричиненого кончиною Елізабет Друрі, надаючи своїм есхатологічним образам ще більш реалістичного, а подекуди – й натуралістичного характеру. Прикладом цього може слугувати, зокрема, такий уривок:

*Though at those two Red seas, which freely ranne,
One from the Trunke, another from the Head,
His soule be sail'd, to her eternall bed,
His eyes will twinckle, and his tongue will roll,
As though he beckned, and cal'd backe his soule,
He graspes his hands, and he pulls up his feet,
And seemes to reach, and to step forth to meet
His soule; when all these motions which we saw,
Are but as Ice, which crackles at a thaw:*

*Or as a Lute, which in moist weather, rings
Her knell alone, by cracking of her strings:
So struggles this dead world, now shee is gone;
For there is motion in corruption* [Donne, 2011, p. 361].

Однак це не єдина ознака петраркізму поеми. Так, варто згадати, що зовнішня краса дівчинки змальовується у тексті Джона Донна за допомогою улюблених серед петраркістів художніх образів коштовностей. У самого Франческо Петрарки риси зовнішності Лаури лише порівнювалися із золотом, дорогоцінним камінням, перлами, коралами тощо:

*Волосся – золото, і мов з ебену брови,
Чоло як сніг, і очі – як зірки,
З яких Амур пускає стріли зразу.
Уста – корали й рожі пурпурові –
Ласкавих нарікань полон гіркий...
Зітхання полумінь і сліз ясні алмази* [Петрарка, 2008, с. 143].

Натомість Джон Донн йде далі – його героїня сама називається найдорожчою коштовністю:

*Shee, in whose body (if we dare preferre
This low world, to so high a marke as shee,)
The Westerne treasure, Easterne spicerie,
Europe, and Afrique, and the unknowne rest
Were easily found, or what in them was best;
And when w'have made this large discoverie
Of all, in her some one part then will bee
Twenty such parts, whose plenty and riches is
Enough to make twenty such worlds as this...* [Donne, 2011, p. 367].

Також слід зазначити, що у першому сонеті частини «На смерть мадонни Лаури» Франческо Петрарка, порівнюючи Лауру з царівною, писав:

*Дух царський, можна сила молода,
В тобі усякий визнає владику* [Петрарка, 2008, с. 206].

Як бачимо, в італійського поета цей образ не деталізований. Окрім названого вірша та вже цитованого вище сонета ССХVІІІ, зустрічаємо його також у сонеті ССХХVІІІ, де він теж лише злегка намічений:

*Природа царська, розум небувалий,
Гарт непохитний в певності своїй,
Зір рисячий, дотепність, дух ясный
І передбачливість – чоло це увінчали* [Петрарка, 2008, с. 191].

Для послідовників Франческо Петрарки образи королівств і можновладців стали вже більш звичними, широко використовував їх і Джон Донн у поезіях, що ввійшли до його поетичної збірки «Songs and Sonets»³ («Пісні і сонети»). У «Других

³ Варто зауважити, що в англійській мові XVI ст. слово «сонет», паралельно з його класичним потрактуванням як жанрової форми, мало й інше значення. В елизаветинській ліриці сонетами називали невеликі за обсягом вірші любовного змісту та нерегламенованої форми. Оскільки чіткої формальної структури ці твори не мали, на їх жанрову приналежність вказувала саме специфіка тематики. Крім того, існувала відмінність і на рівні правопису: сонет як синонім любовної поезії з довільною кількістю рядків писався з однією буквою «n» («sonet»). Саме таке написання маємо й у назві збірки Джона Донна – «Songs and Sonets».

роковинах» англійський автор також актуалізує цей пласт образності, стверджуючи, що Елізабет Друрі – ціла держава:

*Shee, who being to her selfe, a state enioyd
All royalties which any state employd... [Donne, 2011, p. 371].*

Її влада поширюється на те, щоб оголошувати війну, підписувати мир, творити правосуддя, карбувати монету [Donne, 2011, p. 371]. Як бачимо, у Джона Донна цей художній образ не до порівняння об'ємніший та значно конкретизований.

Куди більшої масштабності та яскравості набувають в англійського поета й картини загробної подорожі душі небесними сферами, які в італійського автора були створені, як можна з великою часткою вірогідності припустити, під впливом третьої частини «Божественної комедії» Данте Аліґ'єрі («Рай»).

Для наочності порівняння подаємо відповідні уривки поруч:

Франческо Петрарка

*Шляхетна ця душа, що свій відхід Дочасний в
інший світ звершає, Здобуде чин, який їй подобає,
Щоб у благіші небеса вступить.
Вона зорею пишно заяснить
Між Марсом і Венерою, – втеряє Блиск сонце,
бачивши, як обступають
її духи у цю блаженну мить;
Чи то четвертий угорі куток
Вона побачить, – серед трьох зірок
Не буде їй подібної красою.
Для неї п'ята сфера не годиться,
Та, злинувши, вона затьмить собою
Юпітера та й інші всі зірниці
[Петрарка, 2008, с. 49].*

Джон Донн

*And think this slow-pac'd soule, which late did cleave
To'a body, and went but by the bodies leave,
Twenty, perchance, or thirty mile a day,
Dispatches in a minute all the way
Twixt heaven, and earth; she staves not in the ayre,
To looke what Meteors there themselves prepare;
She carries no desire to know, nor sense,
Whether th'ayres middle region be intense,
For th'Element of fire, she doth not know,
Whether she past by such a place or no;
She baits not at the Moone, nor cares to trie
Whether in that new world, men live, and die.
Venus retards her not, to'enquire, how shee
Can, (being one starre) Hesper, and Vesper bee;
Hee that charm'd Argus eyes, sweet Mercury,
Workes not on her, who now is growne all eye;
Who, if she meet the body of the Sunne,
Goes through, not staying till his course be runne;
Who findes in Mars his Campe no corps of Guard;
Nor is by Jove, nor by his father barr'd;
But ere she can consider how she went,
At once is at, and through the Firmament
[Donne, 2011, p. 366].*

Цікаво, що в описах посмертного життя обидвох героїнь натрапляємо на ідентичну деталь – сягнувши райських висот, і Лаура, і Елізабет стають частиною ангельського хору. Франческо Петрарка пише про це в сонетах CCCIX та CCCXLV:

*Це чудо із чудес не на віки
Нам небо показало і вдарило,
Бо скоро, нас уразивши немилу,
В хори її забрало між зірки [Петрарка, 2008, с. 233].*

*Тепер вона зробилась ще гарніша
І там, у янгольському хорі, рада
Сидіти біля Господевих ніг [Петрарка, 2008, с. 256].*

Джон Донн натомість спресовує цей образ до вишуканої метонімії, однак залишає незмінною саму його ідею – влиття героїні в музичну гармонію небесних сфер:

*When that Queene ended here her progresse time,
And, as t'her standing house to heaven did climbe,*

*Where loath to make the Saints attend her long,
She's now a part both of the Quire, and Song...* [Donne, 2011, p. 345].

Проте, мабуть, найбільш очевидний спільний для петраркізму та «Роковин» поетичний мотив – це облагороджувальна сила, якою наділена головна героїня. У «Перших роковинах» цей топос теж присутній, причому дещо трансформований порівняно із Петрарчиним – Елізабет називається причиною «Золотого віку» на землі. Джон Донн дуже широко змальовує її благодатний вплив на світ, надаючи Петрарчиному концептові предметності:

*But shee, in whom to such maturity
Vertue was growne, past growth, that it must die;
She, from whose influence all Impressions came,
But, by Receivers impotencies, lame,
Who, though she could not transubstantiate
All states to gold, yet guilded every state,
So that some Princes have some temperance;
Some Counsellors some purpose to advance
The common profit; and some people have
Some stay, no more than Kings should give, to crave;
Some women have some taciturnity,
Some nunneries some graines of chastitie.
She that did thus much, and much more could doe,
But that our age was Iron, and rustie too...* [Donne, 2011, p. 356].

У сонеті CCLXXXIX «Canzoniere» великий італійський лірик зізнавався, що Лаура була для нього всім – провідною зіркою, натхненням, напутнім словом:

*Я вдячен їй, кажу це без обави,
Напутила мене вона не даром,
Рятуючи, така сувора й чула.
Аби творить мистецтв великі справи,
В одного слово, в іншого це чари.
Я увічнив її. Вона мене натхнула* [Петрарка, 2008, с. 222].

Своєю добротою вона рятувала ліричного героя від духовної смерті:

*Моє обличчя вздрівши без кровини,
Позначене уже печаттю смерті,
Не віддали ви їй мене пожерти,
Жалем урятували од загину.
І як життя мені ще не доука,
Воно живе (це ваші все щедроти!)
Цим любим голосочком і очами,
І вам належить вся моя істота.
Мій дух, як ледар од удару бука,
Прокинувся під вашими речами,
Відкрилось серце вашими ключами,
І нині, донно, в вас моє опертя,
По вашій волі я пливу уперто,
І все, що йде од вас, – то благодистиня* [Петрарка, 2008, с. 71–72].

А своєю красою і шляхетністю – відкрила шлях до неба:

*Я дякую тобі, душе, за те,
Що ти явила рай моему зору.*

*Дає вона мені думок любовних рій,
Що до високої возносять благостині,
Ганьбуючи добром, таким зваблливим нині;
Вона осмілює мене у цій пустині
І в небеса веде по стежечці крутій,
І вже мені дарує упокій [Петрарка, 2008, с. 32–33].*

*Вона мені дає високий навід,
І, слухаючи її ніжний зов,
Тримаюсь я цього шляху по змосі [Петрарка, 2008, с. 220].*

Типологічно схожі мотиви спостерігаємо й у «Других роковинах». Елізабет Друрі не можуть збити з обраного праведного шляху жодні мирські спокуси, всі її помисли – винятково про те, як заслужити потойбічне блаженство, вона відверто байдужа до земного життя, позаяк уже тут, у грішному людському світі, дивним чином змогла досягнути небесну мудрість, але якщо Петрарчина Лаура стала порятунком і провідником передусім для нього самого, то героїня англійського поета стала моральним взірцем для всіх своїх сучасників і потомків:

*In heaven thou straight know'st all, concerning it,
And what concernes it not, shalt straight forget.
There thou (but in no other schoole) maist bee
Perchance, as learned, and as full, as shee,
Shee who all libraries had throughly read
At home in her owne thoughts, and practised
So much good as would make as many more:
Shee whose example they must all implore,
Who would or doe, or thinke well, and confesse
That all the vertuous Actions they expresse,
Are but a new, and worse edition
Of her some one thought, or one action... [Donne, 2011, p. 369].*

У цьому контексті доцільно також вказати на один із найбільш цікавих художніх засобів «Других роковин» – оригінальне порівняння дівчинки з книгою:

*She who in th'art of knowing Heaven, was growne
Here upon earth, to such perfection,
That she hath, ever since to Heaven she came,
(In a far fairer print,) but read the same:
Shee, shee not satisfied with all this waight,
(For so much knowledge, as would over-fraight
Another, did but ballast her) is gone
As well t'enjoy, as get perfection.
And cals us after her, in that shee tooke,
(Taking her selfe) our best, and worthiest booke [Donne, 2011, p. 369].*

Паралель тут абсолютно проста й зрозуміла: головне призначення книги – навчати, наставляти і просвітляти людину, життєва місія Елізабет Друрі полягала у тому самому. Власну ж функцію англійський поет вбачає у тому, аби прославити цю дивовижну дитину. Джон Донн упевнений, що вона матиме Лаурине безсмертя, бо, по-перше, як врода і шляхетність Петрарчиної донни, її досконалість теж назавжди втілена у віршах, а, по-друге, як Франческо Петрарка став зразком для петраркістів, у віршах яких тим чи тим способом продовжила своє існування і його кохана Лаура, так і автор «Других роковин», цілком можливо, стане прикладом для інших поетів, котрі наслідуватимуть його похвалу Елізабет:

*Thou seest me strive for life; my life shall bee,
To be hereafter prais'd, for praying thee;
Immortall Maid, who though thou would'st refuse
The name of Mother, be unto my Muse
A Father, since her chast Ambition is,
Yearely to bring forth such a child as this.
These Hymnes may worke on future wits, and so
May great Grand children of thy prayes grow* [Donne, 2011, p. 361–362].

Таким чином, увічнивши в «Роковинах» доньку покровителя, Джон Донн покладає сподівання на те, що вона, своєю чергою, увічнить у віках його ім'я як поета. В цьому моменті він теж дещо розходиться з італійським гуманістом, позаяк якщо останній мріяв насамперед уславити свою кохану жінку, то перший, як бачимо, прагне слави і для себе самого.

Як уже зазначалося, поеми «Роковини» викликали у літературознавчій науці велику кількість найрізноманітніших інтерпретацій. Найбільш дискусійною при цьому, незважаючи на офіційну присвяту творів, залишається проблема реального прототипу центрального жіночого образу, позаяк у тексті автор жодного разу не називає імені героїні. Вважаємо, що залучення аналізованих творів до петрарківського контексту може суттєво допомогти у вирішенні цього питання, оскільки, як відомо, петрарківська традиція оспівування героїні ґрунтувалася на чітко окресленому колі стереотипних художніх образів та кліше, і при цьому реальна жінка, якій присвячувався той чи інший поетичний текст, зовсім не обов'язково мала відповідати тим характеристикам, які їй приписувалися під впливом традиції. Та й, до слова, існування самої Лаури ставиться під сумнів – дуже часто її вважають простою літературною містифікацією, що втілила у собі філософські ідеї неоплатонізму. Так, відомо, зокрема, що навіть близький друг Франческо Петрарки – Джакомо Колонна – не вірив у реальність цієї жінки [Маркова, 2022]. Отож, зважаючи на те, що для жіночих образів петраркізму була характерна ідеалізація і при цьому повна стандартизація та стереотипність, можна припустити, що героїня «Роковин» – Елізабет Друрі – є насамперед уособленням абстрактної ідеї досконалої блаженної краси у її платонівському сенсі.

Отже, можемо констатувати, що попри відбиток у «Перших» і «Других роковинах» інших культурних та літературних традицій, поміж яких і середньовічний алегоричний дидактизм, і традиція католицьких медитативних та проповідницьких практик, і зв'язок із траурними ліричними жанрами (плачами, елегіями) тощо, ці поеми Джона Донна є передусім петрарківськими.

Як було показано нами, у них англійський автор залучив практично весь арсенал образів (головна героїня як королева, душа всесвіту, його серце і краса, фундамент, міра і гармонія і т. ін.), мотивів (стрімкого занепаду і повної руйнації світу через трагічну смерть героїні; обгороджувального впливу, який Елізабет мала на все, що її оточувало; поетичної творчості, яка може подарувати безсмертя в віках, але нездатна повною мірою відобразити зовнішню і внутрішню досконалість дівчинки; важливість нехтування земним заради небесного, прикладом чого може слугувати короткий життєвий шлях героїні; жінка як причина загибелі чоловіка; неземна, ангельська природа головної героїні, якій не було місця на грішній землі, тощо), художніх засобів і прийомів образотворення (портретування жіночого персонажа за допомогою образів золота й різного роду коштовностей; надмірна ідеалізація головної героїні; надмірна гіперболізація й афектація; використання складних риторичних періодів тощо), які в «Книзі пісень» Франческо Петрарки стосувалися передчасної кончини Лаури і її непоправних наслідків та страждань ліричного героя з цього приводу.

При цьому Джон Донн значно розширює смисловий об'єм запозичених петрарківських елементів, і навіть ті з них, які у самого італійського поета були лише ледь накреслені, в англійського набувають додаткової деталізації (наприклад, порівняння Елізабет із державою) та масштабності (картини загробної подорожі душі небесними сферами). Багато із петрарківських образів мають у Джона Донна ще більш гіперболізований характер (світ-могила, світ-труп), поряд із цим, окремі образи і мотиви також дещо спрощуються, схематизуються (спів героїні у небесному хорі). Зважаючи на сказане, можемо зробити вис-

новок, що звернувшись до «Canzoniere» як до джерела топосів і концептів, письменник не просто використовує їх як зручну, але застиглу мовну стратегію, що було типовим для більшості європейських петраркістів, а творчо переосмислює відповідно до власних мистецьких інтенцій.

Також варто наголосити, що прочитання «Перших» і «Других роковин» Джона Донна крізь призму петрарківських рецепцій не лише дозволяє вписати ці тексти в дуже органічний для них аналітичний контекст, але й дає змогу вирішити окремі прикладні проблеми, як то, скажімо, проблема прототипу художнього образу головної героїні.

Список використаної літератури

- Горбунов, А. (1974). Монарх интеллекта (о Джоне Донне). *Иностранная литература*, 8, 264-266.
- Кружков, Г. *Житие преподобного доктора Донна, настоятеля собора Св. Павла*. Відновлено з <http://kruzhkov.net/essays/fortune/zhitie-prepodobnogo-doktora-donna/>.
- Петрарка, Ф. (2008). *Канцоньєре*. Харків: Фоліо.
- Скиба, И. (2010). Традиция Овидия в «Элегиях» Джона Донна. *Вестник Челябинского государственного педагогического университета*, 6, 283-290.
- Adler, A.N. (1996). *Science, Poetry, & Higher Wisdom in John Donne's «The Anniversaries»*. Retrieved from https://www.academia.edu/43303105/Science_Poetry_and_Higher_Wisdom_in_John_Donnes_The_Anniversaries_
- Ahmadzadeh, S. (2006). Violation of Petrarchism in Donne's Songs and Sonnets. *Pazhuhesh-e Zabanha-ye Khareji*, 27, 71-82.
- Bewly, M. (Ed.). (1966). *John Donne: Selected Poetry*. New York: The New American Library.
- Donne, J. & Coffin, C.M. (Ed.). (2011). *The Complete Poetry and Selected Prose*. New York: The Modern Library.
- Gardner, H. (1965). *John Donne: The Elegies and the Songs and Sonnets*. Oxford: Clarendon Press.
- Gosse, E. (1959). *The Life and Letters of John Donne*. Gloucester: Peter Smith.
- Grierson, H.J.C. (1929). *Cross Currents in English Literature of the Seventeenth Century*. London: Chatto and Windus.
- Guss, D.L. (1966). *John Donne. Petrarchist: Italianate Conceits and Love Theory in the Songs and Sonnets*. Detroit: Wayne State University Press.
- Hamilton, R.W. (1979). John Donne's Petrarchist Poems. *Renaissance and Modern Studies*, 23, 45-62.
- Hunt, C. (1954). *Donne's Poetry*. New Haven: Yale University Press.
- Leishman, J.B. (1962). *The Monarch of Wit: An Analytical and Comparative Study of the Poetry of John Donne*. London: Hutchinson University Library.
- Love, H. (1966). The Argument of Donne's "First Anniversary". *Modern Philology*, 64, 2, 125-131.
- Markova, M. (2022). The Phenomenon of Petrarchism in the Light of Dennis de Rougemont's Theoretical Ideas. A. Jankovska (Ed.), *Traditional and innovative approaches to scientific research: theory, methodology, practice: scientific* (pp. 447-473). Riga: Baltija Publishing.
- Martz, L.L. (1954). *The Poetry of Meditation: A Study in English Religious Literature*. New Haven: Yale University Press.
- Pandey, B.Ch. (2021). John Donne and the Traditional Love Poetry. *International Journal of English and Studies (IJOES)*, 3, 11, 1-6. Retrieved from [https://www.ijoes.in/papers/v3i11/1.Dr.Bipin\(1-6\).pdf](https://www.ijoes.in/papers/v3i11/1.Dr.Bipin(1-6).pdf).
- Pearson, E. L. (1973). *Elizabethan Love Conventions*. Berkeley: University of California Press.
- Praz, M. (1958). *John Donne*. Torino: SAIE, stampa.
- Praz, M. (1958). *The Flaming Heart: Essays on Crashaw, Machiavelli, and Other Studies in the Relations between Italian and English Literature from Chaucer to T. S. Eliot*. Gloucester: Peter Smith Pub Inc.
- Ruffo-Fiore, S. (1976). *Donne's Petrarchism: A Comparative View*. Fienze: Grafica Toscana.
- Saha, M. (2018). John Donne: The Innovator of a New Kind of Love Poetry. *International Journal of Innovative Studies in Sociology and Humanities (IJSSH)*, 3, 8, 132-135.

Schaar, C. (1960). *Motif of Death in XVIth Century Sonnet Poetry*. Lund: G.W.K. Gleerup.
Tourney, L.D. (1977). Donne, the Countess of Bedford, and the Petrarchan Manner. Stringer, G.A. (Ed.), *New Essays on Donne* (pp. 45-59). Salzburg: Universitat Salzburg.
Ursell, M. (2015/16). The Pneumatics of Inspiration in the Anniversary Poems. *Connotations*, 25.1, 45-58.

JOHN DONNE'S "THE ANNIVERSARIES" AS PETRARCHAN TEXTS

Mariana V. Markova. Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University (Ukraine)

e-mail: markmar29@gmail.com

DOI: 10.32342/2523-4463-2023-1-25-3

Key words: "Canzoniere", "The First Anniversary", "The Second Anniversary", Elizabeth Drury, Francesco Petrararch, John Donne, Laura, Petrarchism, poetic tradition, reception.

The purpose of the article is to examine John Donne's poems "An Anatomy of the World: The First Anniversary" and "Of the Progress of the Soul: The Second Anniversary" as a part of the Petrarchan poetic tradition. In order to accomplish this purpose, we have applied a complex approach by using elements of biographical, genealogical, typological, hermeneutic, comparative and structural-semiotic methods of literary analysis.

The article analyzes scientific investigations devoted to the issue of the Petrarchan impulses in "The First" and "The Second Anniversary". The circumstances and history of their creation have been disclosed, their dominant problems have been highlighted, and their direct connection with the poetic practice of European Petrarchism has been emphasized. It has been noted that the initial idea of the writer – to connect the decay and decline of the world with the death of an innocent young girl – was not new. He often used the theme of death and in such poems as, for example, "A Fever" and "A Nocturnal upon Saint Lucy's Day", the death of the heroine was associated with catastrophic, sometimes even global consequences for the natural world and society. And this is not surprising, because at the center of John Donne's universe and the microcosm of his lyrical hero, there has always been a woman – the basis and determinant of all processes and phenomena. Naturally, with her death, the world loses its foothold and all possibilities for further existence and development. Such a position absolutely correlates with the European Petrarchists' concept of a woman, where the death of the main character was traditionally accompanied by hyperbolized cries, titanic suffering and signs of cosmic disturbance.

Conclusion. Based on the direct textual parallels between "Canzoniere" and John Donne's poems we present the following research results. In "The Anniversaries" the English author involved almost the entire arsenal of images (the main character as a queen, the soul of the universe, its heart and beauty, foundation, measure and harmony, etc.), motifs (the rapid decline and complete destruction of the world due to the tragic death of the heroine; the ennobling influence that Elizabeth had on everything surrounding her; poetic creativity, which may be immortal, but is unable to reflect the external and internal perfection of the girl; the importance of neglecting the earthly for the sake of the heavenly, for what the short life of the heroine can serve as an example; a woman as the cause of a man's death; the unearthly, angelic nature of the main character, who had no place on the sinful earth, etc.), means and methods of images creation (portrayal of a female character using images of gold and various kinds of jewelry; excessive idealization of the heroine; excessive hyperbolization and affectation; complex rhetorical periods, etc.), which in Francesco Petrararch's "Canzoniere" dealt with the untimely death of Laura, its irreparable consequences and the protagonist's suffering on this occasion. At the same time, John Donne significantly expanded the semantic volume of the borrowed Petrarchan elements, and even those which were only barely outlined in the works of the Italian poet himself, acquired additional details (for example, the comparison of Elizabeth with the state) and scale (pictures of the soul's afterlife journey through the heavenly spheres) in the English writer's texts. It has been shown that many of the Petrarchan images are even more hyperbolic in John Donne's poems (grave world, corpse world). At the same time, it has been established that certain images and motifs are also somewhat simplified, schematized (the heroine's singing in the heavenly choir). Therefore, it has been concluded that, when turning to "Canzoniere" as a source of the toposes and concepts, the writer did not just use them as a convenient but frozen language strategy, which was typical for most European Petrarchists, but creatively reinterpreted them according to his own intentions. It has been proved that reading John Donne's "The First" and "The Second Anniversary" through the prism of Petrarchan receptions not only allows us to put these texts into a very organic analytical context, but also helps to solve certain applied problems, such as, for example, the problem of the prototype of the main character.

References

- Adler, A.N. Science, Poetry, & Higher Wisdom in John Donne's "The Anniversaries". Available at: https://www.academia.edu/43303105/Science_Poetry_and_Higher_Wisdom_in_John_Donnes_The_Anniversaries_ (Accessed 25 April 2022).
- Ahmadzadeh, S. (2006). Violation of Petrarchism in Donne's Songs and Sonnets. *Pazhuhesh-e Zabanha-ye Khareji*, vol. 27, pp. 71-82.
- Bewly, M. (ed.). (1966). John Donne: Selected Poetry. New York, The New American Library, 288 p.
- Donne, J. & Coffin, C.M. (ed.). (2011). The Complete Poetry and Selected Prose. New York, The Modern Library, 991 p.
- Gardner, H. (1965). John Donne: The Elegies and the Songs and Sonnets. Oxford, Clarendon Press, 272 p.
- Gorbunov, A. (1974). *Monarh intelekta (o Dzhone Donne)* [The Monarch of Wit (about John Donne)]. *Inostrannaja literatura* [Foreign Literature], vol. 8, pp. 264-266.
- Gosse, E. (1959). The Life and Letters of John Donne. Gloucester, Peter Smith Publ., 1934 p.
- Grierson, H.J.C. (1929). Cross Currents in English Literature of the Seventeenth Century. London, Chatto and Windus Publ., 343 p.
- Guss, D.L. (1966). John Donne. Petrarchist: Italianate Conceits and Love Theory in the Songs and Sonnets. Detroit, Wayne State University Press, 230 p.
- Hamilton, R.W. (1979). John Donne's Petrarchist Poems. *Renaissance and Modern Studies*, vol. 23, pp. 45-62.
- Hunt, C. (1954). Donne's Poetry. New Haven, Yale University Press, 256 p.
- Kruzhkov, G. *Zhitie prepodobnogo doktora Donna, nastojatelja sobora Sv. Pavla* [The Life of the Rev. Dr. Donne, Rector of St. Paul's Cathedral]. Available at: <http://kruzhkov.net/essays/fortune/zhitie-prepodobnogo-doktora-donna/> (Accessed 25 April 2022).
- Leishman, J.B. (1962). The Monarch of Wit: An Analytical and Comparative Study of the Poetry of John Donne. London, Hutchinson University Library, 287 p.
- Love, H. (1966). The Argument of Donne's "First Anniversary". *Modern Philology*, vol. 64, issue. 2, pp. 125-131.
- Markova, M. (2022). The Phenomenon of Petrarchism in the Light of Dennis de Rougemont's Theoretical Ideas. In: A. Jankovska (ed.). Traditional and innovative approaches to scientific research: theory, methodology, practice. Riga, Baltija Publishing, pp. 447-473.
- Martz, L.L. (1954). The Poetry of Meditation: A Study in English Religious Literature. New Haven, Yale University Press, 375 p.
- Pandey, B.Ch. (2021). John Donne and the Traditional Love Poetry. *International Journal of English and Studies (IJOES)*, vol. 3, issue 11, pp. 1-6. Available at: [https://www.ijoes.in/papers/v3i11/1.Dr.Bipin\(1-6\).pdf](https://www.ijoes.in/papers/v3i11/1.Dr.Bipin(1-6).pdf) (Accessed 25 April 2022).
- Pearson, E.L. (1973). Elizabethan Love Conventions. Berkeley, University of California Press, 145 p.
- Petrarka, F. (2008). *Kantsoniere* [Canzoniere]. Kharkiv, Folio Publ., 282 p.
- Praz, M. (1958). John Donne. Torino, SAIE Publ., 277 p.
- Praz, M. (1958). The Flaming Heart: Essays on Crashaw, Machiavelli, and Other Studies in the Relations between Italian and English Literature from Chaucer to T.S. Eliot. Gloucester, Peter Smith Pub Inc., 390 p.
- Ruffo-Fiore, S. (1976). Donne's Petrarchism: A Comparative View. Fienze, Grafica Toscana Publ., 130 p.
- Saha, M. (2018). John Donne: The Innovator of a New Kind of Love Poetry. *International Journal of Innovative Studies in Sociology and Humanities (IJSSH)*, vol. 3, issue 8, pp. 132-135.
- Schaar, C. (1960). Motif of Death in 16th Century Sonnet Poetry. Lund, G.W.K. Gleerup Publ., 304 p.
- Skiba, I. (2010). *Tradicija Ovidija v "Jelegijah" Dzhona Donna* [Ovid's tradition in John Donne's "Elegies"]. *Vestnik Cheljabinskogo gosudarstvennogo pedagogicheskogo universiteta* [The Herald of Cheliabinsk State Pedagogical University], vol. 6, pp. 283-290.
- Tourney, L.D. (1977). Donne, the Countess of Bedford, and the Petrarchan Manner. In G.A. Stringer (ed.). *New Essays on Donne*. Salzburg, Universitat Salzburg, pp. 45-59.
- Ursell, M. (2015/16). The Pneumatics of Inspiration in the Anniversary Poems. *Connotations*, vol. 25.1, pp. 45-58.

Одержано 16.01.2023.